

DORIVOR O'SIMLIKLAR BILAN ZAXARLANISH

Muzaffarov Ashurbek Nurmuhammad o'g'li

Samarqand davlat tibbiyot universiteti talabasi

Tashanov Odilboy Safar og'li

Samarqand davlat tibbiyot universiteti, Samarqand, O'zbekiston

**e- mail: ashurbekmuzaffarov8@gmail.com*

***Annotatsiya:** Dorivor o'simliklar bilan zaxarlanish — bu dorivor xususiyatlarga ega bo'lgan o'simliklar tomonidan inson yoki hayvon organizmiga zarar yetkazilishi holatini anglatadi. Ba'zi dorivor o'simliklar, noto'g'ri qo'llanilgan yoki haddan tashqari miqdorda iste'mol qilinganida, zaxarlanishga olib kelishi mumkin. Bu holat odatda o'simlikning toksik moddalarini organizmga kirgizish orqali yuzaga keladi.*

***Kalit so'zlar:** ildiz, barg yoki urug'lar, ich ketishi,*

Dorivor o'simliklar bilan zaxarlanishning sabablari:

- 1. Noto'g'ri ishlatish yoki dozalash:** Ba'zi o'simliklar o'zining shifobaxsh ta'siri bilan mashhur bo'lsa ham, ularning dozasi yoki qo'llanilish usuli muhimdir. Haddan tashqari miqdorda iste'mol qilish zaxarlanishga olib kelishi mumkin.
- 2. O'simlikning toksik qismlarini iste'mol qilish:** Ba'zi dorivor o'simliklarining ba'zi qismlari (masalan, ildiz, barg yoki urug'lar) toksik bo'lishi mumkin. O'simlikning faqat ma'lum qismlarini iste'mol qilish zarur.
- 3. Uzoq muddat foydalanish:** Ba'zi dorivor o'simliklar uzoq muddat davomida ishlatilsa, ular organizmda to'planib, toksik ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Zaxarlanishning alomatlari:

Dorivor o'simliklar bilan zaxarlanishning alomatlari turlicha bo'lishi mumkin, va bu alomatlar o'simlikning toksik moddalari va organizmga ta'siriga qarab o'zgaradi. Quyida zaxarlanishning umumiy alomatlari keltirilgan:

1. Oshqozon-ichak tizimi bo'yicha alomatlar:

- **Qusish:** O'simlikdan toksik moddalar oshqozonga kirganida, organizmni tozalash uchun qusish yuzaga kelishi mumkin.
- **Diareya (ich ketishi):** O'simlik tarkibidagi toksik moddalar ichakni bezovta qilishi va ich ketishiga olib kelishi mumkin.
- **Oshqozon og'rig'i:** Oshqozon shilliq qavatini bezovta qiluvchi moddalar og'riqni keltirib chiqarishi mumkin.

2. Asab tizimiga ta'sirlar:

- **Bosh og'rig'i:** Toksik moddalar miya faoliyatini buzishi va bosh og'rig'iga olib kelishi mumkin.
- **Uyqusizlik yoki tinchlanish:** Ba'zi o'simliklar asab tizimiga ta'sir qiladi, bu uyquni buzishi yoki o'zgarishlar yaratishi mumkin.
- **Bosh aylanishi (vertigo):** O'simlikdan kelgan zaharlar asab tizimini qo'zg'atib, bosh aylanishiga olib kelishi mumkin.
- **Nerv tizimining bezovtaligi:** Ba'zi dorivor o'simliklar asab tizimiga ta'sir qiladi, bu esa titroq, muvozanatni yo'qotish, yoki hayajonli holatlarni keltirib chiqarishi mumkin.

3. Yurak va qon tomir tizimi bo'yicha alomatlar:

- **Yurak ritmi o'zgarishi:** Toksik moddalar yurakning normal ishlashiga ta'sir qiladi va yurak ritmi tezlashishi yoki sekinlashishi mumkin.
- **Qon bosimi o'zgarishi:** Ba'zi o'simliklar qon bosimini oshirishi yoki kamaytirishi mumkin, bu esa bosh og'rig'i, ko'ngil aynishiga olib kelishi mumkin.
- **Nafas olishdagi qiyinchiliklar:** Ba'zi dorivor o'simliklar nafas olishni qiyinlashtirishi mumkin, bu esa yuzaki nafas olish yoki nafas yetishmovchiligiga olib keladi.

4. Teri alomatlari:

- **Teri toshmalari:** O'simlik bilan zaxarlanganida, terida toshmalar yoki allergik reaksiyalar yuzaga kelishi mumkin.
- **Teri qizarishi yoki shishishi:** Toksik moddalarga reaksiya sifatida teri qizarishi yoki shishishi mumkin.

5. Ko'zlar va boshqalar:

- **Ko'zlarning qizarishi yoki qorachiqning kengayishi:** Ba'zi dorivor o'simliklar ko'zning qorachig'ini kengaytirib, ko'rish qobiliyatiga ta'sir qiladi.

- **Chidamsiz quruqlik:** Ba'zi toksik o'simliklar og'iz va tomoqdagi qurishiga olib kelishi mumkin.

6. Umumiy alomatlar:

- **Uzgurish va charchoq:** O'simlikdan zaharlanish organizmni zaiflashtirishi va umumiy charchoq yoki zaiflikni keltirib chiqarishi mumkin.

- **Nafas olishdagi qiyinchiliklar yoki ko'ngil aynish:** O'zgarishlar nafas olish tizimiga ta'sir qiladi, bu esa nafas yetishmovchiligi yoki ko'ngil aynishiga olib keladi.

7. Og'ir zaxarlanish alomatlari:

- **Tana haroratining o'zgarishi:** Toksik moddalarga reaksiyalarda tana harorati yuqori yoki past bo'lishi mumkin.

- **Nafas yetishmovchiligi va hushdan ketish:** Og'ir zaxarlanishda, odamning hushidan ketishi yoki nafas olishining to'xtashi mumkin.

Oftalmik dorivor o'simliklar bilan zaxarlanish (ko'zlarga zarar):

- Ba'zi dorivor o'simliklar ko'zlar uchun xavfli bo'lishi mumkin, masalan, "**Belladonna**" yoki "**Atropa belladonna**". Uning mevalari va barglari tarkibida atropin moddasini o'z ichiga oladi, bu modda ko'zning qorachig'ini kengaytirib, ko'rish qobiliyatini buzishi mumkin.

Zaxarlanishning oldini olish:

1. **Xavfsizlik choralarini ko'rish:** Dorivor o'simliklar bilan davolanishdan oldin, ularning xavfsizligini, dozalarini va ishlatish usullarini to'liq o'rganish zarur.

2. **Mutaxassis maslahatiga murojaat qilish:** Dorivor o'simliklardan davolanishni boshlashdan oldin shifokor yoki farmatsevt bilan maslahatlashish kerak.

3. **O'simliklarni to'g'ri aniqlash:** Tabiatda o'simliklarni to'g'ri aniqlash zarur, chunki ba'zi o'simliklar o'xshash ko'rinishga ega bo'lishi mumkin, ammo biri toksik bo'lishi mumkin.

Agar dorivor o'simlik bilan zaxarlanish shubhalariga duch kelsangiz, darhol tibbiy yordamga murojaat qilish lozim.

ADABIYOTLAR:

1. Kuchkarov O. A. et al. Investigation of particular parameters of a semiconductor ammonia gas analyzer //IOP Conference Series: Materials Science and Engineering. – IOP Publishing, 2020. – Т. 862. – №. 6. – С. 062101.
2. Mamadiyeva M. I., Ruziyev E. A., Mamirzayev M. A. Analitik kimyoni o'qitishda mustaqil ta'limni tashkil etish //O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishida kimyoning o'rni" mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari, III qism.-SamDU. – 2018. – Т. 124.
3. Файзуллаев Н. И., Мамирзаев М. А., Асроров Д. А. ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОЦЕССА ОБРАЗОВАНИЯ ДЕФЕКТОВ, ОБРАЗУЮЩИХСЯ В МЕЗОПОРИСТОМ УГЛЕ //Universum: химия и биология. – 2023. – №. 5-3 (107). – С. 10-19.
4. Ташанов О. С., Советов К. Т. ЛЕКАРСТВЕННЫЕ РАСТЕНИЯ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ В КАЧЕСТВЕ СРЕДСТВ ДЛЯ ЛЕЧЕНИЯ СЛИЗИСТОЙ ОБОЛОЧКИ РТА //Research and Publications. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 42-45.
5. Ташанов О. С. СТОМАТОЛОГИЧЕСКИЕ ГЕЛИ //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2024. – Т. 31. – №. 1. – С. 67-70.
6. Абдураззокова Х. Г. и др. MEDICINAL PLANTS USED AS REMEDIES FOR THE ORAL MUCOSA //Proceedings of International Conference on Educational Discoveries and Humanities. – 2024. – Т. 3. – №. 5. – С. 29-32.
7. Zarhol B., Mamirzayev M. A., Tashanov O. S. VITAMINLAR ISHLAB CHIQRARISH VITAMINLARNING BIOLOGIK AHAMIYATI MODDALAR ALMASHINUVI //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2024. – Т. 21. – №. 5. – С. 154-159.

8. Anvarovich C. A., Razhabboevnason A. R., Safarovich T. O. Medicinal Plants used as Remedies for the Treatment of the Oral Mucosa //American Journal of Pediatric Medicine and Health Sciences (2993-2149). – 2024. – Т. 2. – №. 2. – С. 491-494.
9. Хамдамкулов Д. Х. и др. ПОЛУЧЕНИЕ ВЫТЯЖКИ ИЗ АИРА ОБЫКНОВЕННОГО (*Acorus calamus*, Linnaeus, 1753) //Proceedings of International Conference on Educational Discoveries and Humanities. – 2024. – Т. 3. – №. 5. – С. 21-24.
10. SHomurodov S. H. S. H., Tashanov O. S. ZAHARLI METALL KATIONLARINI MINERALIZATDAN ANIQLASH. QO‘RG‘OSHIN KATIONINI TAHLILI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 55. – №. 4. – С. 17-20.
11. Husanov A. D., Tashanov O. S. DENITRATSIYALASHNI GIDROLIZ USULI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 55. – №. 4. – С. 25-27.
12. Musayev D. S., Tashanov O. S. MINERALIZATNI KASRLI USULDA ANIQLASHDA HALAQIT BERUVCHI IONLARNI NIQOBLASH USULLARI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 55. – №. 4. – С. 28-30.
13. Nematov S. H. S. H., Tashanov O. S. ZAHARLI METALL KATIONLARINI MINERALIZATDAN ANIQLASH. BARIY BIRIKMALARINI CHO‘KMADAN ANIQLASH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 55. – №. 4. – С. 14-16.
14. Bobobek E., Tashanov O. S. RADIONUKLIDLAR VA ULARNING QO‘LLANILISHI //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2024. – Т. 32. – №. 1. – С. 141-146.
15. Байкулов А., Советов К. Динамика показателей продуктов перекисного окисления (среднемолекулярные пептиды. Малоновый диальдегид) в крови у крыс с экспериментальным термическим ожогом //Журнал вестник врача. – 2012. – Т. 1. – №. 1. – С. 43-45.

16. Kamol o'g'li D. I., Inom o'g'li X. J. Temirning odam organizmidagi ahamiyati va vazifalari //Modern education and development. – 2024. – T. 12. – №. 2. – С. 72-75.
17. Inomovich X. J. et al. SUN'IY OQSIL OZUQA MODDALARINI ISHLAB CHIQRILISHI VA KELGUSIDAGI IMKONIYATLAR //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2024. – Т. 32. – №. 1. – С. 288-294.
18. Inomovich X. J. et al. FERMENTLARNING TIBBIYOTDAGI AHAMIYATI VA ULARNING QO'LLANILISHI //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2024. – Т. 32. – №. 1. – С. 281-287.
19. Fayzullaev N., Mamirzayev M. Mathematical modeling of kinetics and reactors of methane nanocarbon reaction //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing, 2023. – Т. 2789. – №. 1.
20. Toshboyev F. N., Tashanov O. S., Izatullayev S. A. Oziqa tarkibidagi spirtlarni oksidlanish jarayonini matematik modilashtirish orqali xisoblash //golden brain. – 2023. – Т. 1. – №. 28. – С. 117-120.